

לימוד והנצחה לעילוי נשמות שלמה וישי קרויזר ז"ל
אחים יקרים ואהובים אשר עלו יחדיו בסערה לגנזי מרומים
מתוך אתר שי לשי"י : shayleshay.co.il

פרשת מְשֻׁפְּטִים — מצנת ההלוואה

נאמר בפרשה: "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי, אֶת הָעֶנִי עִמָּךְ, לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׂה, לֹא תִשְׁיִמּוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ" (כב כד). פירוש הפסוק: אם תלווה לעני כסף, אל תדחק בו שיחזיר את חובו. כתב הרמב"ם ב"ספר המצוות" (מצנת עשה קצו): שנצטוונו להלוות לעני, ומצנה זו גדולה יותר ממצנת הצדקה.

ומדוע מצנת הלוואה גדולה ממצנת הצדקה?

התשובה על כך היא שבנתינת הלוואה אפשר להציל את האדם בצורה מכובדת מהתמוטטות כלכלית, ולמנוע ממנו את הצורך להזדקק לקבל צדקה שיש בקבלתה בושה גדולה.

נשאלת השאלה: מדוע נאמר "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי"? משמע שזו רשות ולא חובה: אם תרצה תלווה ואם לא תרצה אתה לא חייב להלוות!

ענה על כך רש"י בפרשת יתרו (כ כב) בשם התנא רבי ישמעאל: כל מקום שכתוב בתורה "אם", זוהי מילת תנאי, ולכן מה שנאמר אחריו אינו חיוב אלא רשות בלבד, חוץ משלושה מקומות שכתוב בהם "אם" ולמרות זאת מדובר בחובה. אחד משלושת המקומות הוא הפסוק בפרשתנו "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי" שזוהי חובה ולא רשות.

ועדיין יש לשאול על דברי רבי ישמעאל: אם יש מצנה להלוות לעני, מדוע התורה כתבה את נוסח המצנה בלשון רשות?

על קושיה זו ענה המהר"ל בפירושו "גור אריה" (שמות כ כא): הציווי להלוות נכתב בתורה בלשון רשות, כדי ללמד את המלווה שלא ייתן תחושה לעני שלווה ממנו שהוא עוזר לו רק משום שזו מצנה והוא מחויב ואין לו ברירה אחרת, אלא לווה לו בסבר פנים יפות ובשמחה, וייתן לעני את התחושה שהוא מלווה לו מרצונו הטוב ולא בגלל הרגשת מחויבות.

בפסוק נאמר "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֶנִי עִמָּךְ", לכאורה היה צריך לכתוב "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת הָעֶנִי"! ומדוע כתוב "אֶת עַמִּי"?

תשובה על כך עונים חז"ל ב"מכילתא" כאן. מאריכות הלשון, כמו תוספת המילים "אֶת עַמִּי", לומדים שיש סדר קדימות במתן הלוואה:

- אם יהודי וגוי מבקשים הלוואה – היהודי קודם, שנאמר "תִּלְוֶה אֶת עַמִּי", מי שהוא מעם ישראל.
- אם עני ועשיר מבקשים הלוואה – העני קודם, שנאמר "תִּלְוֶה אֶת הָעֶנִי".

• ואם שני עניים יהודים מבקשים הלוואה – יש להקדים את העני שקרוב יותר לנותן: או קרוב בקרבת משפחה, או קרוב גיאוגרפית: "עני עירך קודמים לעני עיר אחרת".
וכך מסביר רש"י את משמעות הכתוב: אם פָּסַף תְּלֵנָה, אֵת עַמִּי תלווהו ולא לגוי. ולאיזה מעמִי? אֵת הָעֶנִי. ולאיזה עֶנִי? לאותו שעֶמְךָ.

על הציווי "אם פָּסַף תְּלֵנָה אֵת עַמִּי" דרשו חז"ל ב"שמות רבה" (לא יג) שהעניים הם עמו של הקב"ה, וכמו שנאמר בתהלים: "כִּי אַתָּה עִם עַנְי תוֹשִׁיעַ" (יה כח). ומי שדואג לעמו של הקב"ה, יזכה שהקב"ה ידאג לו וימלא כל משאלות לבו לטובה.